

Keywords: independent work, pedagogical study of a particular region, management, guidance, organization, searching-research activity.

Юник Т. І.
Київський університет імені Бориса Грінченка

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ НОТНОГО МАТЕРІАЛУ ПІАНІСТАМИ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМИ ТВОРАМИ

У статті висвітлюється специфіка застосування ідеомоторного та реального повторення музичного матеріалу інструменталістами в контексті психологічної теорії структурного розмежування пам'яті за функціональними рівнями та часом збереження інформації.

Ключові слова: ідеомоторне та реальне повторення музичного матеріалу, короткострокова пам'ять, запам'ятовування.

Відродження та розвиток української національної культури підвищують вимоги до підготовки кадрів мистецького фаху, серед яких значуще місце відводиться музикантам-інструменталістам. Процес запам'ятовування нотного матеріалу піаністами у процесі роботи над музичними творами був класичним предметом дослідження як зарубіжної, так і вітчизняної музичної педагогіки та психології. В умовах наукового розвитку різноманітних моделей та концепцій пам'яті виникли нові підходи до вирішення обраної проблеми, оскільки діюча теорія та методика музичного навчання має тільки деякі рекомендації щодо поліпшення процесу запам'ятовування музичного матеріалу.

Аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень засвідчив, що в теорії та методиці музичного навчання відсутня інформація стосовно здатності інструменталістів раціонально використовувати обсяг власної короткострокової пам'яті. Разом з тим, за дослідженнями Р. Аткинсона, Е. Єгорової, С. Кисіля, О. Кондратьєвої, С. Маринова, Д. Нормана, І. Хофмана, В. Шапаря та інших науковців короткострокова пам'ять індивідів характеризується обмеженою ємністю, де формується копія інформації, утвореної на виході з сенсорного регістру та з довгострокової пам'яті. Основними її властивостями є обробка новосприйнятого матеріалу на основі зіставлення активованих відповідних слідів у довгостроковій пам'яті, а також короткочасність збереження чіткого образу. Довгострокова пам'ять особистості має обширну ємність, де зберігається інформація. Ефективність процесів запам'ятовування визначається доступністю засвоєного матеріалу для подальшого використання. Ефект інтерференції проявляється в різних формах і виникає з причин зміни сліду або його ослаблення наступною інформацією. Відповідно до теорії структурного розмежування пам'яті за функціональними рівнями та часом збереження інформації, уявлення про взаємодію короткострокових і тривалих психічних процесів забезпечують існування сенсорного регістру, короткострокової та довгострокової пам'яті.

Саме тому **мета** статті полягає у висвітленні виявлених інноваційних методів запам'ятовування нотного матеріалу в контексті психологічної теорії структурного розмежування пам'яті за функціональними рівнями та часом збереження інформації.

Процес оволодіння музичною інформацією здійснюється завдяки сприйняттю, обробці, збереженню та відтворенню бажаних стимулів певними функціональними системами. Спочатку будь-яка музична інформація сприймається сенсорним регістром через рецептори (слухові, зорові, дотикові тощо) і майже без обробки частково передається до короткострокової пам'яті піаністів, оскільки при перенесенні вона "фільтрується". Та її частина, яка не відповідає вимогам особистості, не "витримує" процедуру розпізнання ознак стимулів, залишається поза процесом запам'ятовування, тобто "відсіюється". Потрапивши в короткострокову пам'ять піаністів, ознаки стимулів упорядковуються, обробляються на основі зіставлення активованих відповідних слідів у довгостроковій пам'яті. Під час такого

зіставлення слід перевіряється на наявність у ньому інформації, що підтверджує його належність до необхідної складової частини (тієї, якої не вистачає) та асоційованості з ним. За невеликої кількості добре знайомих та легко диференційованих стимулів ця процедура проходить досить швидко, але зі збільшенням кількості стимулів чи зі зменшенням їх обізнаності – ускладнюється та затягується. Якщо обсяг інформації, що підлягає упорядкуванню та обробці, перевищує обсяг короткострокової пам'яті, то його “зайва” частина стирається. Інтерферуються будь-які ознаки стимулів незалежно від їх пріоритетності чи місця знаходження в системоутворюючому слідові. На цій стадії процесу запам'ятовування може проходити паралельна та послідовна обробка ознак стимулів. Перша можлива лише за умови одночасного пред'явлення відповідної кількості добре знайомих та легко диференційованих стимулів. Експериментально доведено, що висока надійність запам'ятовування музичного матеріалу інструменталістами забезпечується такою формою сукупної інформації в короткостроковій пам'яті, котра допускає паралельну обробку її стимулів, оскільки навіть при цьому ознаки кожного із них можуть перевірятися послідовно [8, с. 71-101]. Водночас, збільшення числа стимулів чи зменшення їх обізнаності змушує короткострокову пам'ять здійснювати процедури упорядкування та обробки послідовно. Таким чином утворюються нові інформаційні сліди, які, в свою чергу, об'єднуються в глобальні одиниці, утворюючи структури пам'яті піаністів. Оброблена “нова” інформація переноситься з короткострокової пам'яті до довгострокової безпосередньо за допомогою таких процесів управління нею, як повторення та образне уявлення, або реально відтворюється на музичному інструменті виконавцем. Якщо “нова” інформація переноситься до довгострокової пам'яті, то там вона зберігається завдяки утворенню зв'язків між копіями глобальних інформаційних слідів, що містять не лише предметне, але й операційне значення, тобто утримує інформацію рухів. Таким чином формуються відповідні структури пам'яті, які стають носіями знань, умінь та виконавських навичок музикантів-інструменталістів [8, с. 71-84].

Одним із ефективних методів запам'ятовування музичного матеріалу є його ідеомоторне повторення завдяки образному уявленню. Втім, цей метод стає ефективним лише за умови, якщо кількість одночасно пред'явлених стимулів “не виходить” за межі обсягу короткострокової пам'яті піаністів, що надає змогу безпомилково відтворити фрагмент музичного матеріалу за першого повторення. Під час такого повторення проходить пошук і активація інформації в музичній пам'яті виконавців, сутність яких полягає у зіставленні “нових” стимулів з репрезентованими у довгостроковій пам'яті семантичними поняттями, їх пізнанні та відтворенні. Саме метод ідеомоторного повторення музичного матеріалу піаністами сприяє закріпленню сприйнятої інформації в довгостроковій пам'яті як за рахунок збільшення тривалості перебування в короткостроковій пам'яті, так і завдяки створенню умов для кодування. Кожне ідеомоторне повторення музичного матеріалу поновлює слід у короткостроковій пам'яті піаністів і таким чином відстрочує його стирання й забезпечує формування у більш стійкій формі. Максимальне число стимулів, які можуть одноразово зберігатися у короткостроковій пам'яті виконавців, залежить від легкості їх розпізнання, обсягу короткострокової музичної пам'яті, здатності до створення угруповань та роздрібнення на блоки, швидкості мнемічних процесів тощо. Найбільша кількість інформації втрачається на ранніх стадіях утворення уявного образу. Саме тому ідеомоторні повторення музичного матеріалу стають ефективними лише тоді, коли вони здійснюються одразу після сприйняття інформації, а проміжки часу між ними поступово збільшуються. Кодування як один із процесів управління короткостроковою музичною пам'яттю характеризується вибірковою зміною та доповненням інформації у цій функціональній структурі завдяки пошуку відповідного сліду в довгостроковій пам'яті виконавців. Якщо початкова стадія кодування новосприйнятої інформації вирізняється “описом” ознак стимуляції, то завершальна – переносом сформованого сліду в довгострокову музичну пам'ять. Процеси кодування здійснюються автоматично або довільно виконавцями. Автоматичні процеси мають місце в тих випадках, коли стимули міцно пов'язані з відповідними репрезентованими семантичними поняттями. Інакше

виділення ознак здійснюється в режимі керованого пошуку, який вимагає довільно спрямованої уваги і за короткочасної наявності стимулів спричиняє зниження ефективності кодування. Автоматичні процеси кодування проходять паралельно і незалежно один від одного, керовані – здійснюються лише в рамках зазначеного обмеження і найчастіше ведуть до взаємного послаблення.

Музичні ідеомоторні образи піаністів несуть як предметне значення, так і інформацію дії. Їх якість залежить не лише від роботи пам'яті виконавців, а й від використання структурних, асоціативних та змістових зв'язків між інформаційними одиницями. Неякісні ідеомоторні образи піаністів утворюються завдяки використанню структурних або асоціативних зв'язків у процесі повторення музичної інформації, а якісні – змістових. Хоча застосування асоціативних та структурних зв'язків як підкріплення під час повторення ідеомоторних образів підвищує стійкість форми сліду, проте формуванню більш сильного сліду сприяє чистий процес кодування музичної інформації, за яким увага виконавців у кожному мить спрямовується лише на один елемент стимуляції та здійснюється опора на існуючі сильні асоціації, котрі позбавляють необхідності створювати нові. Ідеомоторне повторення інформації завдяки її образному уявленню репрезентує семантичні поняття, аналогічно до сприймання відповідного малюнку конфігурації ознак стимулів (зорових, слухових, дотикових тощо). Формування таких уявлень на основі вербально сприйнятої музичної інформації вимагає додаткового часу, окрім того, який необхідний для розуміння "прочитаних" позначень. Швидкість їх формування у піаністів залежить від індивідуальної різниці відчуття легкості візуалізації семантичної інформації.

Втрата інформації виконавських дій у процесі ідеомоторного повторення музичних образів – це наслідок утруднення самонастройки мнемічної системи піаністів. Завдяки самонастройці та саморегуляції музична пам'ять прагне до стійкості та подолання інтерференції, що забезпечується, перш за все, довгостроковою пам'яттю, яка виступає базовою структурою мнемічної системи. Специфіка прояву інтерференції як у сенсорному регістрі, так і в короткостроковій пам'яті піаністів, обумовлюється також тим, що переробка інформації на різних функціональних рівнях пам'яті вимагає відповідної сукупності автоматизованих мнемічних операцій, уявних взірців та кодів. Їх відсутність у мнемічній системі виконавців призводить до утруднення самонастройки музичної пам'яті.

Інтерференція інформації виконавських дій у процесі ідеомоторного повторення музичних образів також є наслідком ускладнення її структурування під час уявного об'єднання в цілісну змістову чи візуальну одиницю. Такому ускладненню сприяє обмежений обсяг короткострокової пам'яті та дефіцит часу, а також відсутність у пам'яті піаністів адекватних операцій структурування і семантичної обробки аналогічної інформації. Ефективність процесу запам'ятовування музичного матеріалу зростає, якщо сумарна кількість інформаційних одиниць будь-якого фрагменту, що призначається для усвідомленого запам'ятовування методом ідеомоторного повторення музичних образів, не перебільшує обсяг короткострокової пам'яті піаністів. Також важливо, щоб ці фрагменти мали закінчені або відносно закінчені музичні думки, адже таким чином забезпечується чіткий семантичний зв'язок всіх без виключення текстових та виконавських компонентів.

У результаті узагальнення означеної інформації щодо інноваційних методів запам'ятовування нотного матеріалу піаністами у процесі роботи над музичними творами можна зробити такі **висновки**:

1) ідеомоторне повторення музичного матеріалу завдяки образному уявленню декларативної та процесуальної інформації є одним із ефективних методів його запам'ятовування;

2) ідеомоторні повторення музичного матеріалу стають ефективними лише тоді, коли вони здійснюються одразу після сприйняття інформації, а проміжки часу між ними поступово збільшуються, оскільки найбільша кількість декларативної та процесуальної інформації втрачається на ранніх стадіях її запам'ятовування;

3) продуктивність ідеомоторних повторень музичного матеріалу значно зростає, якщо величина розмежованих фрагментів призначених для спеціального заучування не перевищує

обсяг короткострокової пам'яті піаністів.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Вищевикладена інформація не претендує на вичерпне розкриття всіх аспектів даної проблеми. Вона може слугувати основою для подальших пошуків ефективних методів та прийомів запам'ятовування нотного матеріалу піаністами у процесі роботи над музичними творами, адже маловивченими залишились питання розвитку видів їх музичної пам'яті, специфічних рис мислення, виконавської волі тощо.

Використана література:

1. *Алексеев А. Д.* Методика обучения игре на фортепиано / Александр Дмитриевич Алексеев. – [3-е изд., доп.]. – М. : Музыка, 1978. – 287 с.
2. *Аткинсон Р.* Человеческая память и процесс обучения / Ричард Аткинсон ; [пер. с англ. и общ. ред. Ю. М. Забродина, Б. Ф. Ломова]. – М. : Прогресс, 1980. – 526 с.
3. *Асафьев Б. В.* Музыкальная форма как процесс / Борис Владимирович Асафьев. – Л. : Музыка, 1971. – 376 с.
4. *Лёзер Ф.* Тренировка памяти / Ф. Лёзер [пер. с нем. К. М. Шоломия] ; под ред. Н. К. Корсаковой. – М. : Мир, 1979. – 163 с.
5. *Савшинский С. И.* Работа пианиста над музыкальным произведением / Самарий Ильич Савшинский. – М.-Л. : Музыка, 1964. – 185, [2] с.
6. *Хофман И.* Активная память. Экспериментальные исследования и теории человеческой памяти / И. Хофман; [пер. с нем. К. М. Шоломия] ; общ. ред. и предисл. Б. М. Величковского, Н. К. Корсаковой. – М. : Прогресс, 1986. – 308 с.
7. *Цыпин Г. М.* Психология музыкальной деятельности: проблемы, суждения, мнения : учеб. пособ. [для студ. вузов] / Геннадий Мойсеевич Цыпин. – М. : Инрерпракс, 1994. – 373 с.
8. *Юник Д. Г.* Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування : монографія / Дмитро Григорович Юник. – К. : ДАКККіМ, 2009. – 338, [2] с.

Юник Т. И. *Иновационные методы запоминания нотного материала пианистами в процессе работы над музыкальными произведениями.*

В статье раскрывается специфика применения идеомоторного и реального повторения музыкального материала инструменталистами в контексте психологической теории структурного разделения памяти в соответствии с функциональными уровнями и временем сохранения информации.

Ключевые слова: идеомоторное и реальное повторение музыкального материала, кратковременная память, запоминание.

Yunik T. I. *The innovative methods of remembering of a musical material by pianists in the process of working with pieces of music.*

The specificity of application of ideomotoric and real recurrence of musical material by instrumentalists in a context of the psychological theory of structural division of memory according to functional levels and time of preservation of the information are revealed in the article.

Keywords: ideomotoric and real recurrence of musical material, short-term memory, remembering.

Ярошук Л. Г.

Бердянський державний педагогічний університет

ПЕДАГОГІЧНІ ВИМІРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено спробу проаналізувати визначення ключових теоретичних понять педагогічних вимірювань, з'ясувати роль тестування як основної форми педагогічних вимірювань у поліпшенні якості освіти.

Ключові слова: іспит, тест, тестування, якість освіти, педагогічні вимірювання, тестове завдання.